УДК 657

Безручук С.Л., к.е.н., доц.
Житомирський державний технологічний університет

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Визначено проблемні питання викладання бухгалтерського обліку для студентів економічних спеціальностей та запропоновано шляхи їх вирішення

***Ключові слова**: методика викладання, бухгалтерський облік*

Постановка проблеми. В переважній більшості випадків вищий управлінський персонал є користувачем бухгалтерської звітності. Тому, маючи економічну освіту, управлінці різних рівнів мають або повинні бути обізнані в бухгалтерському обліку. Соціально-економічні і політичні реформи, які відбуваються в Україні, конкуренція на ринку праці, поширення інформатизації на всі сфери життя суспільства, розвиток науки і техніки визначають нові пріоритети і цінності людей. Суспільні перетворення накладають відбиток й на систему вищої економічної освіти, висуваючи нові вимоги до організації навчального процесу. З огляду на зазначене вище, особливої актуальності набуває завдання підготовки кадрів нової формації у сфері бухгалтерського обліку.

Стратегія забезпечення високої якості освітніх послуг є досить важливим завданням сучасних вищих навчальних закладів, оскільки дозволяє здійснювати підготовку фахівців відповідно до потреб суспільства й людини та створити стійку конкурентну перевагу.

Галузевими стандартами освіти для студентів усіх економічних спеціальностей за напрямом “Економіка підприємства” передбачено нормативну дисципліну “Бухгалтерський облік”. Проте, маємо ситуацію, коли фахівці даної галузі є недостатньо підготовленими в сфері бухгалтерського обліку. І, оскільки, на сьогодні важливими завданнями є формування практичного досвіду студента, здатного, на відміну від звичайного виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі рішення, що вимагає використання нових інноваційних методів в навчальному процесі, актуальним вважаємо визначення проблемних питань підготовки студентів за напрямом “Економіка підприємства” при викладанні курсу “Бухгалтерський облік”. Зокрема, визначаємо наступні основні проблемні напрями щодо удосконалення методики викладання бухгалтерського обліку студентам економічних спеціальностей: 1) теоретичне викладення матеріалу і його зв’язок з практичною дійсністю, а також, 2) неузгодженність у трактуванні понять різними дисциплінами; 3) формування критичного мислення студентів при викладанні облікових дисциплін. Нами проводились окремі дослідження в частині останнього напряму [2], тому детальніше зупинимось на перших двох питаннях.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. Представниками Житомирської наукової бухгалтерської школи на чолі з проф. Ф.Ф. Бутинцем [4] досліджуються проблеми фахової підготовки сучасних бухгалтерів. Зокрема, проф. Н.М. Малюгою розглянуто окремі аспекти розвитку теорії бухгалтерського обліку, в т.ч. і в контексті освітнього процесу [8]; меті та загальним напрямам розвитку бухгалтерської освіти в Україні та світі присвячена наукова праця Л.В. Чижевської [13; 14], удосконаленню методики викладання теми “Рахунки бухгалтерського обліку” в облікових дисциплінах – стаття К.П. Боримської [3]. Окремі педагогічні технології (бесіда, диспут, дебати) з формування критичного мислення у студентів спеціальностей “Облік і аудит” розглянуті в навчальному посібнику Л.В. Чижевської [14].

Проте, зазначимо, що даним питанням до цього часу дуже невелика кількість визнаних вчених присвячували свої публікації. Як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями опублікована невелика кількість праць, тематика яких часто стосується лише проблем розвитку професійної освіти в цілому. В цьому плані окремої уваги заслуговують праці проф. Ф.Ф. Бутинця [5; 6], присвячені окремим пропозиціям удосконалення бухгалтерської освіти в Україні, проф. М.С. Пушкаря [10] щодо формування системи облікових дисциплін в Україні та Я.В. Соколова [12], в яких розглядається ряд питань з підвищення якості бухгалтерської освіти.

Питання навчання у вищій школі останнім часом все частіше піднімаються на науково-практичних конференціях. Зокрема, на Одинадцятій Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції студентів та молодих вчених, присвяченій видатним вченим д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову [9] розглядались окремі проблеми викладання обліково-аналітичних, фінансових та контрольних дисциплін у вищій школі, зокрема, використання інноваційних технологій у процесі навчання “податкової системи” у вищій школі, застосування “критичного мислення” при викладанні дисципліни “міжнародні стандарти бухгалтерського обліку”, особливості оганізації самостійної роботи студентів при викладанні облікових дисциплін, , актуальні питання класифікації проблем сучасного фінансового обліку, етична складова у підготовці фахівців з напряму “Облік і аудит”. На жаль, в основному, надані авторами тези містять лише загально-теоретичні педагогічні напрями освіти без конкретних пропозицій щодо викладання облікових дисциплін.

Зважаючи на вищевикладене, можемо сказати, що комплексні дослідження щодо проблем підготовки фахівців спеціальностей за напрямом “Економіка підприємства” при викладанні бухгалтерських дисциплін на даний час не проводились.

Мета дослідження. Визначити основні проблемні питання при викладанні курсу “Бухгалтерський облік” для студентів напряму підготовки “Економіка підприємства” та шляхи їх вирішення.

Викладення основного матеріалу. Зупинимось на висвітлених нами раніше напрямах.

Перший рівень проблемних питань – *неузгодженість теоретичного викладення матеріалу з практичною дійсністю*. Навчання не може бути відірваним від дійсності. Методика викладання дисципліни “Бухгалтерський облік” має свої особливості, оскільки вона, з одного боку, повинна вказати шляхи викладання теоретичних основ бухгалтерської науки, а з іншого – напрями практичного застосування здобутих знань. Необхідність поєднання цих двох складових робить особливо важливим вивчення та розробку напрямів удосконалення методики викладання кожної теми, передбаченої даною дисципліною.

Для того, щоб навчання було значимим, воно повинно певним чином співвідноситись з життям учнів. Мистецтво викладання полягає не тільки у вмілому наданні відповідної інформації, скільки у вмілій допомозі тим, хто навчається, виявити значимість цієї інформації для власного життя.

Як зазначає проф. Ф.Ф. Бутинець, “ми ставимо проблему в радикальну розв’язку: не слід читати студентам 2-го курсу те, чого вони не розуміють, а викладати потрібне їм у житті та відоме на практиці” [6, с. 36]. Проблема полягає не в самому матеріалі, що викладається. Проблема в тому, як ми викладаємо його.

В цьому плані вищі навчальні заклади, що готують фахівців з економічної сфери, повинні враховувати потреби роботодавців, яким необхідні не просто знавці бухгалтерії, а особи, що мають навики критичного мислення, тобто уміють виявляти проблеми, аналізувати їх і робити відповідні висновки. Користувач бухгалтерської звітності повинен не просто вміти її складати, а,

© Безручук С.Л., 2013

найголовніше, розуміти термінологію, що в ній використовується, інтерпретувати таку звітність і здійснювати відповідний економічний аналіз.

Підходи до викладання бухгалтерського обліку описував Я.В. Соколов, який відокремив наступні типи формування підручників за методичним змістом [12]:

– *процедурний*, метою якого є навчити учня працювати, дати йому кваліфікацію.

Процедура в таких підручниках (зокрема, Н.І. Ільїна, П.І. Рейнбота, С.М. Бараца та багатьох інших авторів) викладається або широко, або вузько. В першому випадку наводяться матеріали від чіткого опису всього документообігу до порядку складання звітності. Вузький підхід, який був вперше в свій час застосований Є.Є. Сіверсом і є найрозповсюдженішим на сьогоднішній день, передбачає навчання складанню кореспонденції рахунків відповідно до інструкцій і Плану рахунків бухгалтерського обліку;

– *змістовний* передбачає, що предметом навчання в аудиторії повинна бути не процедура, а проблеми.

Такі підручники (зокрема, Е.С. Хендріксена, М.Ф. ван Бреда) розраховані на тих, хто повинен отримати компетенцію, тобто на людину, який розуміє ступінь умовності показників фінансової звітності, усвідомлює не арифметику – як їх рахували, а чітко уявляє принципи, з яких ці розрахунки випливають.

Виходячи з цього, за Я.В. Соколовим, освіту слід розмежовувати на два рівні: для бакалаврів і магістрів [12]. Підготовка фахівця першого рівня передбачає наявність елементарних знань з бухгалтерського обліку, зокрема вміння сформулювати бухгалтерську проводку на підставі первинного документа на підставі діючих нормативних документів і Плану рахунків бухгалтерського обліку. Тобто, в першому випадку людина засвоює абетку бухгалтерії та її процедури, і, як результат, отримує кваліфікацію і може працювати.

Другий рівень передбачає використання спеціалістом не тільки практичних, але й теоретичних знань, зокрема, вплив тих чи інших бухгалтерських записів на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, а також можливість формування відповідної облікової політики. Тобто людина понад кваліфікацію отримує компетенцію і, як наслідок, такий спеціаліст формує облікову політику в її податкових і договірних наслідках. Проте, не можна цілковито погодитись з даною позицією, особливо що стосується навчання за іншими, крім бухгалтерської, спеціальностями економічного напряму. Педагоги давно встановили, що основний акцент у викладанні повинен робитись не на засвоєння учнем інформації, що викладається, і механічне запам'ятовування ними навчального матеріалу, а на розвиток мислення тих, хто навчається.

Дійсно, на практиці бухгалтер повинен знати і виконувати все, що передбачено нормативними документами, а у випадку відсутності або суперечності певних норм – приймати самостійне рішення, спираючись на чинне законодавство і юридичне обгрунтування. Управлінці ж різних рівнів не обов'язково повинні вміти виконувати елементарні бухгалтерські операції (зокрема, здійснювати технічну розноску господарських операцій), але повинні вміти вирішувати цілий ряд питань: наприклад, як обліковувати товари, як розрахувати собівартість, як оптимізувати прибуток, використовуючи дані бухгалтерського обліку, і, насамперед, звітності.

Але, "бухгалтерський облік – це не сукупність регістрів і звітних форм, це, передусім, стиль мислення" [4, с. 77], який і потрібно сформувати у студентів педагогами.

На нашу думку, на розробку навчального плану, в межах відповідних органів влади та окремих вищих навчальних закладів, і підходів до викладання, в межах компетенції окремого викладача, повинні впливати наступні виміри навчання:

1) *інтелектуальний* – фокусується на розумінні того, що з себе представляють ті чи інші речі чи явища, а також на проведенні спостережень, створенні концепцій і узагальнень.

З точки зору проблеми, що розглядається, це означає, що, насамперед, фахівець повинен володіти відповідною бухгалтерською термінологією і вмінням її використовувати. Наприклад, знаючи економічний зміст, закладений в рахунку, студент повинен розуміти змістовне наповнення інформації на ньому – що (який об'єкт) відображається на рахунку, шляхом логічних міркувань може вивести ознаку класифікації того чи іншого рахунку, а також віднайти його кодове позначення в Плані рахунків;

2) *пов'язаний з прийняттям рішення* – зосереджений на зростанні у вмінні здійснювати правильний вибір, в прийнятті чи відхиленні факту чи явища, що розглядається, в світлі того, якими вони повинні бути.

Як приклад наведемо вміння студентом обрати відповідно кореспонденцію рахунків, обгрунтувати свій вибір, визначити первинний документ;

3) *творчий* – фокусується на відповідній реакції, діях і видах поведінки, що є відповідними висловлюваннями як зрозумілого розуміння питання, так і правильно зробленого вибору. Він включає в себе використання навиків і уяви.

Зокрема, фахівець повинен визначити наслідки тієї чи іншої операції для фінансового стану підприємства, інтерпретацію відповідних бухгалтерських показників і вибір способу ведення бухгалтерського обліку, оптимального для конкретного підприємства. "Звітність в форматі МСФЗ для малого і середнього бізнесу (МСБ)" – зазначають російські науковці, – "вимагає від бухгалтера знання всіх аспеків господарського життя підприємства, розуміння сучасних процесів економіки та їх особливостей як на мікро-, так і на макрорівнях" [15, с. 15].

Якщо такі вимоги висуваються до бухгалтерів, то наскільки ж більшими вони повинні бути до економістів і, тим паче, до управлінців різних рівнів. На сьогоднішній день викладання бухгалтерського обліку студентам-економістам не повинно бути зосереджене на простому навчанню визначення кореспонденції рахунків, рознесення господарських операцій на рахунки і складання звітності. Кожен викладач повинен зосереджувати свою увагу на тому, що бухгалтерський облік – це основне і найголовніше джерело інформації для прийняття управлінських рішень. Звідси, необхідно допомогти студентам розуміти, звідки саме і яку саме інформацію майбутній економіст може взяти з даних, що формуються в системі бухгалтерського обліку. Наприклад, викладаючи документування з теми "Запаси", акцент слід робити не на механічному заповненні документа, наприклад, лімітно-забірної картки, а на можливостях аналізу тих процесів, що відбулись на підставі даного документа.

"Пояснення призначення рахунків", – як, наприклад, зазначає К.П. Боримська, – "не лише як способу схематичного відображення інформації, а й поєднуючи його безпосередньо до логіки діяльності господарського механізму, змушує студентів в кожній операції відчувати закладений економічний зміст та можливі наслідки для підприємства" [3, с. 38].

На перший план повинно виходити усвідомлення того, що облік, це не нудна паперова праця, а виконання цілого ряду важливих для підприємства завдань. В даному контексті на першому ж занятті студентам необхідно чітко засвоїти функції бухгалтерського обліку: контрольну, інформаційну та аналітичну, які безпосередньо пов'язані з управлінням підприємства.

Можна стверджувати, що запорукою якісної професійної підготовки фахівця виступає оптимально організований навчальний процес у вищій школі Більш міцному та осмисленому засвоєнню навчального матеріалу, і відповідно суворо науковому та логічному вирішенню завдань бухгалтерського обліку, сприяє його подача у суворо логічному порядку. На сьогоднішній день галузевими стандартами освіти рекомендовані наступні теми курсу "Бухгалтерський облік", які пропонуємо розподілити на модулі таким чином (табл. 1).

Таблиця 1. Тематичний план з курсу "Бухгалтерський облік" для студентів напряму "Економіка підприємств"

№ з/п	Назва модуля	Номер та назва теми
1	Модуль 1. Основи бухгалтерського обліку	1. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод. Майно і статутний капітал підприємств. Бухгалтерський баланс
		2. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис. План рахунків. Синтетичний і аналітичний облік
		3. Оцінювання та калькуляція. Документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку
2	Модуль 2. Облік необоротних та оборотних активів	4. Облік необоротних активів
		5. Облік запасів
		6. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості
		7. Облік фінансових інвестицій
3	Модуль 3. Облік власного капіталу та зобов'язань	8. Облік власного капіталу
		9. Облік зобов'язань
		10. Облік праці, її оплати та соціального страхування персоналу
4	Модуль 4. Облік витрат та доходів діяльності	11. Облік витрат діяльності підприємства
		12. Облік доходів і фінансових результатів
		13. Фінансова звітність

Вивчення курсу "Бухгалтерський облік" за наведеним в табл. 1 розподілом тем, визначеними вітчизняними галузевими стандартами освіти та навчальними планами, спрямоване, в першу чергу, на розвиток наступних вмінь та навичок студентами: знати та використовувати первинні документи, що є є системою реєстрації господарських операцій, порядок проведення оцінки об'єктів обліку, проведення калькулювання собівартості одиниці продукції, використання елементу інвентаризації господарських засобів, порядок відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку з метою ведення аналітичного та синтетичного обліку та складання фінансової звітності.

Зазначимо, що даний перелік тем сформований відповідно до елементів методу та складу предмету бухгалтерського обліку, а також окремих етапів його організації (зокрема, визначення техніки і форм бухгалтерського обліку). Проте, з ним не можна погодитись однозначно, тому що, на відміну від переліку елементів методу, предмет бухгалтерського обліку представлений не повністю. Не вдаючись до наукових дискусій щодо поняття "предмет бухгалтерського обліку", зазначимо, що, найчастіше, сутність даного терміну розкривається через його об'єкти. Так, одні автори зазначають, що предмет бухгалтерського обліку складають господарські засоби та їх використання у ході господарських процесів, інші, що сутність предмета бухгалтерського обліку розкривається через такі його об'єкти як: активи, капітал, зобов'язання, витрати, доходи та господарські процеси. В даному випадку, тематика курсу розкривається через об'єкти, що забезпечують господарську діяльність, і не представлена об'єктами, що складають господарську діяльність, а саме такими господарськими процесами, як процеси заготівлі матеріалів, виробництва та реалізації (продажу) продукції (виконання робіт, надання послуг). Доцільним, на нашу думку, розглядати дані процеси в наступних темах (табл. 2).

Таблиця 2. Теми курсу, в яких пропонується розглядати облік господарських процесів

Господарські процеси	Номер та назва теми, в якій пропонується розглядати
Процес придбання (надходження):	
– необоротних активів	Тема 4. Облік необоротних активів
– запасів	Тема 5. Облік запасів
Процес виробництва	Тема 5. Облік запасів
Процес реалізації (продажу) продукції (виконання робіт, надання послуг)	Тема 6. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості
	Тема 11. Облік витрат діяльності підприємства
	Тема 12. Облік доходів і фінансових результатів

Хочемо ще раз наголосити, що без розгляду обліку господарських процесів, що відбуваються на підприємстві, неможливе повне і комплексне навчання з даної дисципліни, оскільки саме економісти підприємств повинні знаходити компромісне співвідношення між затратами і вигодами різних альтернатив, в тому числі і таких як: чи доцільно перепроектувати весь виробничий процес, чи замінити наявне обладнання; чи придбавати комплектуючі у зовнішніх субпідрядників, чи здійснювати їх виробництво власними силами та ряд інших. Наведений вище розподіл вивчення процесів за темами вважаємо найбільш оптимальним.

Другий рівень проблемних питань – *неузгодженність у трактуванні понять різними дисциплінами*. Зазначимо, що вже виконання першого рівня зіштовхує нас з другим проблемним питанням при викладанні облікових дисциплін для економічних спеціальностей, а саме з неузгодженністю у трактуванні понять різними дисциплінами. Дане питання неодноразово піднімалось багатьма вченими, зокрема, Ф.Ф. Бутинцем, В.Ф. Палієм, В.В. Панковим, Д.А. Панковим, Я.В. Соколовим тощо.

З одного боку маємо, що методика викладення економічних категорій передбачає «відштовхування» від відомих понять і пройденого матеріалу. З іншого, – несумісність і відмінність цих же понять.

Так, К.В. Романчук визначає, що досить часто бухгалтерська термінологія не відповідає термінології, прийнятій та усталеній в інших галузях економічної науки [11, с. 122]. Виходячи з власного практичного досвіду викладання облікових дисциплін для студентів напряму "Економіка підприємства", зазначимо, що існує ряд категорій, важких для їх засвоєння. Зокрема, труднощі спостерігаються при вивченні Плану рахунків бухгалтерського обліку та об'єктів, що відображаються на відповідних рахунках.

З іншого боку, показники, що відображаються в бухгалтерському обліку та звітності, дають кількісне вираження якимось своїм категоріям (виручка, витрати, затрати, собівартість продукції, додана вартість, бухгалтерський прибуток та інші), які часто ні за своєю суттю, ні за своїм змістом не задовольняють вимог економічної теорії, що на ньому відображаються.

Окремі дослідники пропонують наступне: "при викладі тієї чи іншої проблеми в конкретній економічній дисципліні можна запропонувати різні визначення категорій. Наприклад, характеризуючи категорію "амортизація", більш доцільним є застосування двох визначень: з курсу політичної економії та за визначенням стандартів бухгалтерського обліку. До того ж, перше поняття надає більш повне підґрунтя для розуміння принципу відповідності та нарахування доходів і витрат. Адже амортизація, як вид витрат, нараховується у тому звітному періоді, у якому отримані доходи від використання основного засобу, або іншого необоротного активу" [7]. Проте не можна цілковито погодитись з даною думкою.

Виходячи з власного практичного досвіду викладання облікових дисциплін для студентів економічних спеціальностей, зазначимо, що наприклад, у зв'язку з різним трактуванням економічною теорією та інших суміжних наук і бухгалтерським обліком таких понять як: запаси, рахунки в банках, каса, дебіторська та кредиторська заборгованість, засовєння бухгалтерського обліку студентами проходить вкрай важко. Як приклад, наведемо наступну проблемну ситуацію: визначення, до

складу активних чи пасивних рахунків відноситься рахунок 31 "Рахунки в банках". Найчастіше банківський рахунок розглядається студентами не як рахунок, на якому обліковуються власні кошти підприємства, а як вимоги або зобов'язання банку стосовно його клієнтів і контрагентів. Тому на заняттях постійно необхідно зосереджувати увагу на відмінностях наведених вище та інших понять і з точки зору бухгалтерського обліку, і з точки зору інших суміжних дисциплін.

Труднощі виникають також і при віднесенні того чи іншого об'єкту бухгалтерського обліку до складу необоротних чи оборотних активів. 90 % студентів, що тільки починають вивчати бухгалтерський облік, вважають, наприклад, що запаси, в силу свого категорійної складової, є необоротними активами для підприємства. В даному випадку першочерговим для студентів є поняття запасів та їх класифікація, які використовують у логістиці і які є дещо відмінними від наведених в Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Відповідно, якщо запасами вважати певні активи, що сформувалися і зберігаються на стадіях виробництва, оптового та роздрібного продажів з метою збереження неперервного операційного циклу підприємства, то утримуватись на підприємстві вони можуть і більше року, а значить можуть виступати необоротними. Такий погляд абсолютно суперечить класифікації запасів в бухгалтерському обліку і призводить до проблем віднесення їх до оборотних чи необоротних активів студентами економічних спеціальностей.

Крім того, знову ж таки, слід звернутись до думки поважних професорів, Ф.Ф. Бутинця та Я.В. Соколова, щодо необхідності розмежування матеріалу, який викладається для різних освітньо-професійних рівнів "бакалавра" та "магістра".

Ось що пише проф. Ф.Ф. Бутинець: "В такому аспекті (вище наведена досить спрощена схема) слід навчати майбутніх фахівців основам обліку". Більш складні питання відносяться до теорії бухгалтерського обліку, які слід викладати студентам 5-го курсу, як завершальний етап вивчення обліку і контролю..." [6, с. 28].

В якій же мірі наведене твердження стосується студентів-економістів? Однією з тенденцій сучасного мовознавства є, за словами Е.С. Кубрякової, його яскраво виражений міждисциплінарний характер. В цих умовах виникає необхідність систематизації понятійного апарату. Використовуючи досвід і понятійний апарат різних дисциплін стосовно тієї чи іншої мовної проблеми, необхідно "ніби заново їх осмислити й інтерпретувати в рамках єдиної наукової дисципліни, оскільки дуже важливо, щоб їх поєднання з низкою нововведених понять не тільки не було б механістичним, але і було б приведено до певної аналітичної системи" [11, с. 123]. Крім того, методика викладання облікових дисциплін як оптимальне поєднання загальнодидактичних методів, прийомів та засобів навчання є світоглядною дисципліною, яка вимагає від викладача відповідного рівня розуміння законів управління та специфіки розвитку бухгалтерського обліку як науки, наявності власного світогляду та економічного способу мислення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумок, зазначимо, що Україна потребує стабільності та економічного зростання. Становлення і розвиток підпиємств повинен бути забезпечений як зі сторони держави, так і зі сторони самих підприємств. Щодо останніх допомогти їм може правильно організована і налагоджена система обліку. Проте, навіть якщо облік ведеться на підприємстві на найвищому рівні, всі його дані нівелюються, якщо підприємством керують невігласи в бухгалтерії.

Викладання облікових дисциплін у студентів економічних спеціальностей повинне бути спрямоване на формування у студентів системи вмінь і навиків, що сприяють підвищенню результативності їх навчання у вищому навчальному закладі. "Методика викладання економічних дисциплін, – як зазначає О.В. Аксьонова, – є одночасно мистецтвом, технологією передачі знань, таємницею засвоєння предмета, невидимою канвою, у яку вплетено знання та навички тих, хто навчається, інтелектуальною власністю викладача" [1, с. 9]. На жаль, на етапі викладання дисципліни "Бухгалтерський облік" не всі викладачі розуміють і не всім вдається сформувати зі студента економіста, здатного оперувати бухгалтерськими даними.

На сьогоднішній день, необхідне критичне, і, особливо, самокритичне вирішення наведених вище проблемних питань, відповіді які (та на ряд інших, не менш важливих) повинні допомогти визначити стиль викладання як на рівні держави в цілому, так і на рівні окремих навчальних закладів та викладачів, незалежно від того, читає він курс лекцій з обліку чи проводить практичні (семінарські) заняття. Також, не менш важливим, є необхідність пошуку нових видів навчання які б дали можливість розвивати у студентів власне мислення, оцінювати ту чи іншу ситуацію та пропонувати власні висновки та пропозиції у її вирішенні.

Список використаних літературних джерел:

1. *Аксьонова О.В.* Методика викладання економіки. – К.: КНЕУ, 1998. – 280 с. 2. *Безручук С.Л.* Необхідність, проблеми і шляхи формування критичного мислення студентів університету при викладанні облікових дисциплін / С.Л. Безручук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – № 2 (56). – Ч. 1. – Житомир: ЖДТУ, 2011 – 256 с. – С. 22-24. 3. *Боримська К.П.* Удосконалення методики викладення теми "Рахунки бухгалтерського обліку" в облікових дисциплінах" / К.П. Боримська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 3 (18). – Житомир: ЖДТУ, 2010 – 412 с. – С. 36-46. 4. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський облік: роздуми вченого / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП "Рута", 2001. – 100 с. 5. *Бутинець Ф.Ф.* Проблеми науки бухгалтерського обліку: реалії: [монографія] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП "Рута", 2005. – 324 с. 6. *Бутинець Ф.Ф., Бутинець Т.А.* Теорія обліку чи його основи, що вивчають майбутні фахівці з обліку? / Ф.Ф. Бутинець, Т.А. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 1 (22). – Житомир: ЖДТУ, 2012 – 434 с. – С. 19-37. 7. *Лощина Л.В.* Напрямки удосконалення методики викладання обліково-фінансових дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс] / Л.В. Лощина. – Десята Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція студентів та молодих вчених, присвяченій видатним вченим д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. – Режим доступу: http://zsas.zhitomir.org/ua/forum. 8. *Малюга Н.М.* Розвиток теорії бухгалтерського обліку: Монографія / Н.М. Малюга. – Житомир: ПП "Рута", 2005. – 388 с. 9. Одинадцята Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція студентів та молодих вчених, присвяченій видатним вченим д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. – Режим доступу:http://zsas.zhitomir.org/ua. 10. *Пушкар М.С.* Формування системи облікових дисциплін в Україні / М.С. Пушкар // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2001. – № 53. – С. 12. 11. *Романчук К.В.* Мова бухгалтерського обліку: проблеми формування та використання / К.В. Романчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – № 2 (60). Житомир: ЖДТУ, 2012 – 344 с. – С. 122-129. 12. *Соколов Я.В.* Занимательная бухгалтерия [Електронний ресурс] / Я.В. Соколов. – Режим доступу: http://www.buh.ru/document-1117. 13. *Чижевська Л.В.* Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 528 с. 14. *Чижевська Л.В.* Методика викладання облікових дисциплін: Навчальний посібник для студентів вищи навчальних закладів. / За ред. Проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП "Рута", 2003. – 504 с. 15. *Широбоков В.Г., Созонов А.С.* Отражение информации собственников – работников микро- и малых предприятий по МСФО для малого и среднего бизнеса // Международный бухгалтерский учет. – 4 (202). – 2012. – С. 14-20.

БЕЗРУЧУК Світлана Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:
– облік податкових розрахунків;
– міжнародний облік;
– проблеми викладання облікових дисциплін.

Стаття надійшла до редакції: 19.02.2013 р.